

Protestant Theological University

Onverschillig over euthanasie

Boer, T.A.

Published in:
Nederlands Dagblad

Published: 27/04/2021

[Link to publication](#)

Citation for pulished version (APA):
Boer, T. A. (2021). Onverschillig over euthanasie. *Nederlands Dagblad*, 77(20735), 12.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons). You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

This publication might have been made available through the PThU Research Portal under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the PThU website: <https://www.pthu.nl/over-ptthu/bibliotheek-ptthu/diensten/article-25fa-taverne-amendement-end-user-agreement.pdf>

Takedown policy

If you believe that this document breaches copyright, please contact us providing details, and we will investigate your claim and remove access to the work if necessary: bibliotheek@pthu.nl.

Downloaded from the PThU Research Portal (Pure): <https://pure.pthu.nl>.

SOPHIA GEUZE • redacteur nd.nl/columns

ZELFDE RONDJE BESTAAT NIET

PSST.

Nog even geduld en dan worden de coronamaatregelen versoepeld. Dan wordt de wereld weer wat groter. Maar ook op de vierkante meter is de wereld steeds anders. Elke dag hetzelfde rondje lopen bestaat namelijk niet. Zelfs dezelfde route ziet er steeds weer anders uit. Er lopen andere mensen en de natuur zit – zeker in deze tijd van het jaar – niet stil. Ik loop heel vaak dezelfde rondjes. En toch heeft de struik – waar ik al eerder knoppen aan zag – zijn bladeren uitgerold op een moment dat ik er geen erg in had. Opeens is hij groen. Verwonderd loop ik mijn routes keer op keer. In de stam van een boom ontkiemt een zaadje van een andere soort. In een beukenhaag heeft één struik besloten het voortouw te nemen. De rest staat er nog doods bij. Vanuit de struiken klinkt een veelkleurige melodie. De getalenteerde fluitster blijkt een onopvallende heggemus te zijn. In de berm bij een greppel verstopt een eend haar kuikens onder haar vleugels. 'Ze had haar nest in de wilg naast ons huis', vertelt mijn buurvrouw. Er liggen nog lege eierschalen en wat veertjes. Daar ben ik dus al tig keer straal aan voorbij gelopen.

INGEZONDEN LEO BOM, WOERDEN

Bedenktijd

D66 en een aantal andere politieke partijen willen de wachttijd om een besluit tot het afbreken van een zwangerschap opheffen. Hoe kan dat? Consumentenorganisaties hebben ervoor gezorgd dat in het dagelijkse leven consumptiegoederen bijna overal tot dertig dagen kunnen worden geruimd. Toezichthouders en de overheid hebben de zorgplicht ingevoerd. Voor complexe financiële producten ben je verplicht om een (betaalde) adviseur te nemen. Als dit al voor materiële zaken geldt, hoe kun je dan de wachttijd voor het afbreken van een zwangerschap opheffen? <

INGEZONDEN HENK FOLKERS, ERMELO

Bitter grapje

Het verhaal van Eline Kuijper over vrijgemaakten die naar gereformeerde-bondskerken gaan (ND 24 april), doet me denken aan een nogal bitter grapje binnen de Dopperkerken in de Zuid-Afrikaanse gereformeerde kerken. Eén vrijgemaakte is een aanwinst. Als je er twee verwelkomt, besturen ze de kerkenraad. En bij drie koers je af op een scheuring. Beter is het om het advies van Henk Binnendijk te volgen. Blijf je kerk trouw waar je bent opgegroeid en maak er daar het beste van. <

INGEZONDEN LENZE BOUWERS, DALFSEN

Klinkende cimbalen

In de bijlage Zondag (24 april) lees ik over een broeder die waarschuwt voor vernieuwingen in de liturgie van de vrijgemaakte kerk. Daar hoorde ook het optreden van een band bij om jongeren te trekken. Stel: hij leefde in de tijd van het Oude Testament, was hij dan weggelopen bij het spel van de Levieten met een keur aan instrumenten? Dichter Ida Gerhardt geeft als aantekening bij Psalm 150: de muziekinstrumenten vertegenwoordigen verschillende vormen van muziek: alle tot lof Gods. Broeder, wel schriftuurlijk blijven denken. En beoordeel zeker niet het geloof van hen die in de kerkdiensten niet spelen op/met instrumenten waar uw traditionele voorkeur naar uitgaat. <

ARJAN VAN ESSEN nd.nl/nederland docent en theatermaker

QUARANTAINE-UITZICHT

Achter het raam van mijn quarantaine-caravan ontrolt zich elke morgen een nieuw doek. Afhankelijk van het tijdstip dat ik wakker word, zie ik een ruwe opzet die nog ingekleurd moet worden, of een kant-en-klaarmeesterwerk. De basis wordt gevormd door een groen grastapijt dat de afgelopen tien dagen steeds meer bedekt werd door gele paardenbloemen. Zeker als de zon een plek aan de blauwe hemel heeft gekregen, maakt het grassige groen steeds meer plaats voor gelig paardenbloemengoud. Een verroeste prikkeldraadafrastering, gekramd aan oude houten postjes, geeft het tafereel een beschermd en afgebakend uiterlijk. Aan de einder vormt de bosrand een natuurlijke overgang. Rijen witte berken lichten op tegen een, vanaf deze afstand, donker beukenbos op de achtergrond. Een beukenbos dat elk moment kan exploreren in het zachtste lichtgroen dat ik ken. Meerdere keren ben ik vroeger door het bos gelopen, terwijl de

bladeren nog niet zichtbaar waren maar de waas er al hing. Voor mij één van de meest mystieke momenten van de lente.

weidapaaltjes

Voorlopig zit ik aan deze kant van de weidapaaltjes. Paaltjes die al zo vaak een klap van een houten hamer hebben gehad dat hun bovenkanten gespleten zijn en ze zijn verworden tot eigenwijs uitstekende haardosjes. Vandaag is mijn tiende dag in quarantaine. Na wat milde klachten bleek ik positief te testen. Als gezin hebben we de koppen op afstand bij elkaar gestoken om te kijken wat wijs was. Iedereen testte diezelfde dag nog negatief. Kwetsbaarheid is voor ons allen verschillend, daarom waren we hier erg blij mee. Ik nam het besluit om in deze caravan, aangeboden door een huisvriend, mijn quarantaine uit te zitten. Op het dieptepunt van de klachten toch een keer een huisarts gebeld, die vervolgens een ambulance

stuurde. 'We brengen u niet naar het ziekenhuis, dat is slecht voor de cijfers, dan gaan die terrassen nooit open.' De ziekenbroeder zei dit met een twinkeling in zijn ogen die ik door de beslagen beschermingsbril nog net kon zien. Hij toverde de eerste glimlach van die dag op mijn gezicht. Alleen dat voelde al genezend. In het ziekenhuis zouden ze niet meer voor me kunnen doen dan ik nu zelf al deed. Longontsteking en corona horen bij elkaar en waren ook een beetje hetzelfde volgens de open-terras-liefhebber. Hij gaf nog wat goede raadgevingen: rechtop gaan zitten als je longen zeer doen en plat gaan liggen als je moe bent. Hij zag mijn blik en zei: 'Ja, en soms heb je allebei tegelijk. Dan moet je wat afwisselen.' Dus zit ik weer onder mijn berkenbomen te kijken naar de nieuwste weide- en bosrandtaferelen. En is het weer tijd om te gaan liggen. Bedenk wel wanneer je binnenkort een terrasje aandoet, dan heb ik er aan bijgedragen dat-ie open is.

THEO BOER • hoogleraar Ethiek van de Gezondheidszorg aan de PThU te Groningen nd

ONVERSCHILLIG

... Het jaarverslag 2020 van de Regionale Toetsingscommissies Euthanasie (RTE) dat pas verscheen, is een verhaal van ethische armoe.

Opnieuw stegen de cijfers: van 6361 in 2019 naar 6938 in 2020, bijna 7000 dus. COVID-19-overlijdens niet meegerekend, gaat het inmiddels om 4,5 procent van alle overlijdens. Even daalden de cijfers in 2018 toen in de 'koffie-euthanasie' een arts werd vervolgd omdat zij een vrouw met gevorderde dementie met gebruikmaking van 'iets in de koffie' euthanaseerde. Intussen is opnieuw de stijging ingezet (zie grafiek). Zowel absoluut als percentageel waren de cijfers niet eerder zo hoog.

laagterecord

Tegelijk is er een laagterecord: sinds de invoering van de Euthanasiewet waren er niet zo weinig onzorgvuldige euthanasieën: twee om precies te zijn. In één geval bleek de consulterende arts, de arts die de euthanaserende dokter adviseert (de SCEN-arts), als patiënt in haar praktijk te zijn ingeschreven. Dat ze in tien jaar tijds slechts drie keer kort contact hadden, was voor de toetsingscommissie genoeg reden te twifelen aan de onafhankelijkheid van de consulent. Een andere arts kon bij een oudere dame geen aanprikbare aderen in de armen vinden en spoot het euthanaticum in een dijbeenader in. De toetsingscommissie wees deze euthanasie af omdat de arts 'het risico heeft genomen dat de vrouw pijn heeft ervaren'.

Dit illustreert de ethische armoe van de toetsing, terwijl er toch veel ethici in de commissies zitting hebben. Want terwijl deze artsen om volstrekt triviale redenen dat loodzware oordeel 'onzorgvuldig' moeten incasseren (had ze liever een waarschuwing gegeven!), blijven de echte vragen onbesproken. Bijvoorbeeld of alle patiënten in volledige vrijheid tot een euthanasieverzoek kunnen komen. In de tijd dat ik in de RTE zat, noteerde ik vele gevallen waarbij sprake was van druk op de patiënt, maar waar de bewijslast te licht was om hier een 'onzorgvuldig' uit te

Het verbod om te doden, zegt weinig mensen echt meer wat.

spreken. Hierover publiceren werd mij verboden. Of bijvoorbeeld de vraag waarom de definitie van 'ondraaglijkheid' steeds verder opschuift. Is ons vermogen om met tegenslagen en kwetsbaarheid om te gaan, aan erosie onderhevig? Dat die bijna 7000 euthanasieën juridisch deugen is goed nieuws, maar een echte beschouwing ontbreekt. Over de formaliteiten trouwens een punt van zorg: hoe stevig is de toetsing op termijn nog? Het percentage meldingen dat via een verkorte procedure door de secretarissen wordt afgehandeld, steeg van 90,1 procent in 2019 naar 95,5 procent in 2020. Commissieleden kunnen die meldingen weliswaar inzien en naar een commissievergadering 'roepen', maar zien daar niet altijd het nut van of

hebben er de tijd niet voor. Daar komt iets bij wat hopelijk snel weer verleden tijd is: de RTE besloten om consultgesprekken per videoverbinding toe te staan. Dit terwijl de wet verlangt dat de tweede arts de patiënt persoonlijk heeft ontmoet: bij de misschien wel belangrijkste beslissing die een patiënt ooit kan nemen, wil je iemand optimaal kunnen observeren. Hier had je enige reflectie verwacht: hoe vaak komt dat beeldbellen voor? Heeft het invloed op de vrijheid van de SCEN-arts om eventueel negatief te adviseren: zeg je per zoom toch sneller 'oké'?

sociale contacten

Over de invloed van COVID-19 wordt sowieso veel te weinig gezegd. Kan het zijn dat de sterk verminderde sociale contacten, op een moment in je leven dat je als nooit tevoren nabijheid nodig hebt, bijdragen aan de ondraaglijkheid? Werkt zorg door zorgverleners met mondkapjes en beschermende kleding vervreemdend? Kan het zijn dat de palliatieve zorg door corona aan kwaliteit moest inboeten? En dat huisartsen om al deze redenen meer geneigd waren een euthanasieverzoek in te willigen?

boeiend

Toch bevat dit sterk juridische jaarverslag een paar ethisch boeiende passages. Zoals een beschrijving van 'oordeel 2020-85', waarin een vrouw de arts beticht dat hij de euthanasie aan haar man opdringt en waarin de arts besluit om diens euthanasiewens desondanks te honoreren. Zoals 'oordeel 2020-147' waarin de zoon van een patiënte een emotioneel

.nl/opinie BEELD ISTOCK, ND

OVER EUTHANASIE

Terwijl artsen om volstrekt onbeduidende redenen het loodzware oordeel 'onzorgvuldig' moeten incasseren, blijven de echte vragen onbesproken.

pleidooi tegen haar euthanasie doet, maar ook hier gaat de autonomie van de patiënt voor de bezwaren van zijn naasten. In 'oordeel 2020-83' mag een vrouw het infuus met het euthanaticum zelf opendraaien, tegen de medische richtlijn in. De meldende arts heeft denk ik geboft met de toevallige samenstelling van de commissie. En in 'oordeel 2020-53' lezen we over een euthanasie bij een mevrouw met een verstandelijke beperking en psychiatrische klachten. In deze passages proeft de lezer nog wel een begin van een ethische bezinning.

opvallendste

Voor mij als ethicus is dit ten slotte nog het opvallendste: de totale onverschilligheid over de gestegen cijfers. De kersverse RTE-voorzitter Jeroen Recourt is volgens *Trouw* niet verbaasd: 'De cijfers passen in een grotere ontwikkeling. Steeds meer generaties zien euthanasie als een oplossing voor ondraaglijk lijden.' Dat is net zoiets als constateren dat de zeespiegel stijgt, omdat de aarde opwarmt. Traditiegetrouw zullen ChristenUnie en SGP hier hopelijk Kamervragen over stellen, 'gesensibiliseerd' als het CDA op dit punt inmiddels is. Traditiegetrouw zal de minister antwoorden dat al die euthanasiegevallen heel zorgvuldig plaatsvinden. Glas, plas, was. Maar de olifant in de kamer is dat het verbod om te doden, een van de pijlers van de rechtsstaat, weinig mensen echt meer wat zegt. Het is gemuteerd in een verbod om iemand tegen zijn wil te doden.

Scheidend directeur Steven Pleiter van het Expertisecentrum Euthanasie

zei onlangs een verdere verdubbeling van de cijfers te verwachten. Recent onderzoek wijst uit dat in Nederland in een heel aantal stadswijken euthanasie voorafgaat aan een op de zes overlijdens. Trek daar de onvoorziene overlijdens vanaf – bij een ongeluk of een hartstilstand is euthanasie geen optie – en je komt al gauw uit bij een op de vier. In dit hoogontwikkelde land met zijn voortreffelijke palliatieve zorg.

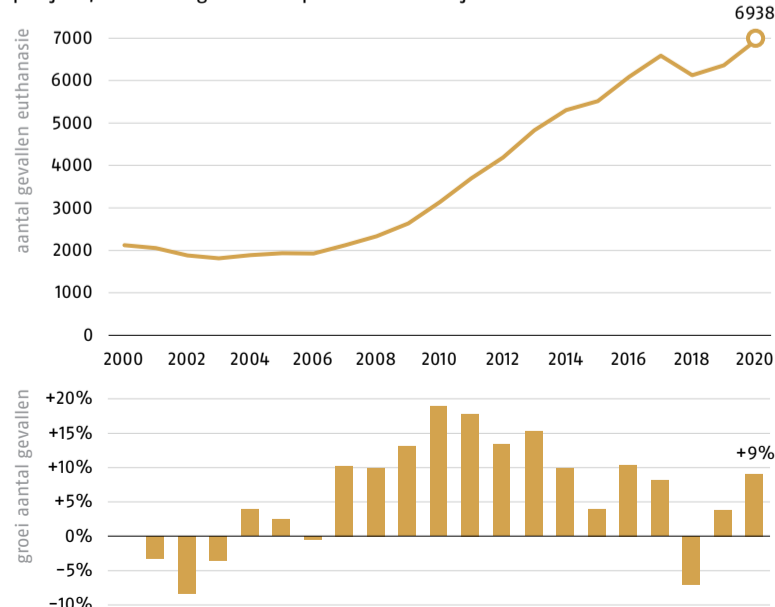
dader

Het RTE-verslag is juridisch sterk, maar ethisch zwak. De beslissing van de wetgever om euthanasie in begin-

sel strafbaar te houden, draagt bij aan deze ethische armoe. De RTE kennen maar twee smaken: of iets valt binnen de wet, of het valt erbuiten. Eén procedurele onvolmaaktheid en een dokter wordt dader. Als ik dus vraagtekens zet bij de ethische wenselijkheid van euthanasie, doe ik dat niet met de bedoeling om aan de RTE meer oordelen 'onzorgvuldig' te ontlokken. Niemand twijfelt maar één seconde aan de integriteit van de artsen en aan de zorgvuldigheid van hun handelen. Maar over de vraag of de sterke toename van het aantal euthanasieën ook nadelen heeft, is het opnieuw oorverdovend stil. <

EUTHANASIE GROEIDE VORIG JAAR WEER FORS

In de bovenste grafiek staat het absolute aantal euthanasiemeldingen per jaar; onder de groei ten opzichte van een jaar eerder.

© 20210426 Sjoerd Mouissie, Nederlands Dagblad. Bron data: RTE

COLUMN

Lody van de Kamp is rabbijn en auteur. Hij schrijft maandelijks een column.

LODY VAN DE KAMP

OOGGETUIGE

'Natuurlijk vroegen velen zich na de oorlog af of kerkelijke leiders in 1944 niets anders te doen hadden dan elkaar in de haren te zitten. Joden waren weggesleept. Bommen vielen op Nijmegen, de bevrijders waren geland in Normandië en bij de opstand in Warschau waren 18.000 doden gevallen. En dan toch ruziemaken in de kerk?' Deze woorden in het boek *Ooggetuige* van journalist Aad Kamsteeg brachten mij terug naar diezelfde vraag die ik me een jaar of dertig geleden al had gesteld. Aan de Bosstraat in het Groningse Winschoten stond een kerkgebouw. Eigenlijk was het geen kerk. Het was de synagoge die de nieuwe Gereformeerde Kerk vrijgemaakt, nadat haar leden de leer van Abraham Kuyper de rug hadden toegekeerd, door het stadsbestuur werd toegewezen. 'Nem dij joodnèrke mor, dij is d'r toch aal nait meer.' (Nemen jullie de Jodenkerk maar, die zijn er toch niet meer.) Toen de predikant tegenover mij in de kamer waar vóór die oorlogsjaren Joodse kindertjes hun godsdienstles hadden gekregen, deze woorden aanhaalde, vroeg ik me net als Kamsteeg af: 'Hadden die christenen toen dan niets anders aan hun hoofd dan ruziemaken?'

sinterklaasboodschappen

De waarheid is natuurlijk dat ook christenen in die oorlogsjaren best heel andere dingen aan hun hoofd hadden, maar dat het gewone leven op een of andere manier gewoon doorging. In Den Haag werd in november 1944 een grote razzia gehouden. Andere stadsgenoten liepen gewoon door om hun sinterklaasboodschappen te doen. De KNVB-voetbalcompetitie werd ook tijdens de bezettingsjaren gewoon gespeeld. Het was gebrek aan fysieke kracht als gevolg van de hongerwinter die een spaak in het wiel stak.

Aad Kamsteegs boek *Ooggetuige, 50 jaar journalist in een veranderende kerk en wereld* kreeg ik als cadeautje van deze krant. Maar het is veel meer dan een cadeautje. Het geeft de

Maar het is veel meer dan een cadeautje.

lezer op een intrigerende manier een inblik in een halve eeuw in het leven en het werk van de schrijver. Zelf had ik ooit een journalistiek 'akkefietje' met meneer Kamsteeg. Het ging toen over messiasbelijdende Joden. Van dat akkefietje maakt de schrijver ook nu nog steeds keurig melding in het boek. En de herinnering daaraan bracht toch wel een glimlach bij mij teweeg.

De halve wereld trekt aan de lezer voorbij, boeiend vanaf de eerste tot de laatste bladzijde. Het gaat over Henry Kissinger, Nieuw-Guinea, de Tjechische partijleider Alexander Dubček, koningin Juliana en Vietnam. Maar wat mij dichter bij huis heel erg aanspreekt, is de inblik in de ontwikkeling van de Nederlandse kerkprovincie in die periode. Eindelijk is het mij gegeven als toch ook maar een buitenstaander goed die scheuring tussen de vrijgemaakten en de niet-vrijgemaakten in beeld te krijgen. Ik leer over het Gereformeerd Politiek Verbond (de GPV), hoe politiek in die tijd nog zo intensief verweven kon zijn met het woord van de Bijbel. En dan vraag ik mij af waarom dat toen nog wel kon, terwijl dit in de tegenwoordige tijd zo onder druk lijkt te staan.

confessionele politiek

Drs. Meino Schraal is goede vriend van mij met wie ik tijdens mijn CDA-periode heel nauw samenwerkte. Hij studeerde in het jaar 2000 aan de Vrije Universiteit af op een boeiend onderwerp. Het ging over het niet-toetreden van de Christelijk-Historische Unie (CHU) tot het kabinet-Den Uyl en de gevolgen daarvan voor de totstandkoming van het CDA. Met dit onderwerp heeft Meino destijds een stuk confessionele politieke ontwikkeling in ons land vastgelegd waarvan ik onder de indruk was. Ik herinner mij dat de scriptie vol met belangrijke historische feiten van christelijke politiek stond, die met de voortschrijdende secularisatie ongetwijfeld uiteindelijk vergeten zouden gaan worden. Op dezelfde manier houdt Aad Kamsteeg ons met zijn *Ooggetuige* scherp als het erom gaat hoeveel geschiedenis er zit in het Haagse confessioneel-politieke spectrum. Op een moment dat bijvoorbeeld het CDA steeds verder van confessionele politiek afdrijft, ervaart de lezer hoe belangrijk Kamsteegs werk kan zijn voor de toekomst van staatkundige ontwikkelingen vanuit G'ds woord in ons mooie Nederland.